

**PRINCIPIUL CARACTERULUI PERSONAL AL RĂSPUNDERII
PENALE: ASPECTE SUBIECTIVE**

*Alexandru MARIȚ,
doctor în drept, lector superior univ.*

Le principe du caractère personnel de la responsabilité pénale est direct ou tangent lié à l'aspect subjectif de l'infraction. D'ailleurs, même si celui-la soit établi au niveau du principe, les changements sociaux et la dimension de l'appréciation a subi toutefois quelques changements et modifications. Par exemple, une fois les punitions pénales pécuniaires établies ou une fois la reconnaissance comme sujet actif de l'infraction de la personne juridique, a fait le principe ou la conception du principe subir dans l'appréciation ou diversion ou stabilité.

Enfin dans la mesure ou nous avons réussi ou non, nous avons eu toutefois l'intention de revenir à ce concept périmé. Respectivement, nous avons fait quelques appréciation propres.

Dispozițiile art. 6 al Codului penal al Republicii Moldova se referă la „pedepsele” ce se aplică persoanelor “*infractorilor*” cât și la *vinovăția* acestora. Or aceasta înseamnă că numai infractorul poate fi tras la răspundere penală, deoarece în dreptul penal *nimeni nu poate răspunde pentru fapta altuia* ca, de exemplu, în dreptul civil (persoana civilmente responsabilă)¹.

Principiul “caracterului personal al răspunderii” mai are la rîndul său și o deplină concordanță și cu principiul; “Legalității incriminării și a pedepselor”, iar aceasta deoarece temeiul acestei răspunderi se află și în baza art. 14 al Codului penal.

Așadar, pentru ca fapta să constituie infracțiune, pe lângă trăsătura *pericolului social*, adică a caracterului *prejudiciabil* se cere și trăsătura esențială a *vinovăției*. Astfel, dacă prima trăsătura *caracterului prejudiciabil* sau al *pericolului social* privește aspectul *obiectiv, material*, al infracțiunii, trăsătura *vinovăției* privește aspectul *subiectiv* al categoriei examinate. Tocmai de aceea putem deduce faptul că *fără vinovăție nu există infracțiune, nici răspundere penală*. Pentru ca fapta să constituie infracțiune, să atragă aplicarea unei pedepse, *nu este suficient ca ea să aparțină material făptuitorului*, ci trebuie să-i fie *imputabilă* acestuia. În 1021
1022
1023
1024
1025
1026
1027
1028
1029
1030
1031
1032
1033
1034
1035
1036
1037
1038
1039
1040
1041
1042
1043
1044
1045
1046
1047
1048
1049
1050
1051
1052
1053
1054
1055
1056
1057
1058
1059
1060
1061
1062
1063
1064
1065
1066
1067
1068
1069
1070
1071
1072
1073
1074
1075
1076
1077
1078
1079
1080
1081
1082
1083
1084
1085
1086
1087
1088
1089
1090
1091
1092
1093
1094
1095
1096
1097
1098
1099
1100
1101
1102
1103
1104
1105
1106
1107
1108
1109
1110
1111
1112
1113
1114
1115
1116
1117
1118
1119
1120
1121
1122
1123
1124
1125
1126
1127
1128
1129
1130
1131
1132
1133
1134
1135
1136
1137
1138
1139
1140
1141
1142
1143
1144
1145
1146
1147
1148
1149
1150
1151
1152
1153
1154
1155
1156
1157
1158
1159
1160
1161
1162
1163
1164
1165
1166
1167
1168
1169
1170
1171
1172
1173
1174
1175
1176
1177
1178
1179
1180
1181
1182
1183
1184
1185
1186
1187
1188
1189
1190
1191
1192
1193
1194
1195
1196
1197
1198
1199
1200
1201
1202
1203
1204
1205
1206
1207
1208
1209
1210
1211
1212
1213
1214
1215
1216
1217
1218
1219
1220
1221
1222
1223
1224
1225
1226
1227
1228
1229
1230
1231
1232
1233
1234
1235
1236
1237
1238
1239
1240
1241
1242
1243
1244
1245
1246
1247
1248
1249
1250
1251
1252
1253
1254
1255
1256
1257
1258
1259
1260
1261
1262
1263
1264
1265
1266
1267
1268
1269
1270
1271
1272
1273
1274
1275
1276
1277
1278
1279
1280
1281
1282
1283
1284
1285
1286
1287
1288
1289
1290
1291
1292
1293
1294
1295
1296
1297
1298
1299
1300
1301
1302
1303
1304
1305
1306
1307
1308
1309
1310
1311
1312
1313
1314
1315
1316
1317
1318
1319
1320
1321
1322
1323
1324
1325
1326
1327
1328
1329
1330
1331
1332
1333
1334
1335
1336
1337
1338
1339
1340
1341
1342
1343
1344
1345
1346
1347
1348
1349
1350
1351
1352
1353
1354
1355
1356
1357
1358
1359
1360
1361
1362
1363
1364
1365
1366
1367
1368
1369
1370
1371
1372
1373
1374
1375
1376
1377
1378
1379
1380
1381
1382
1383
1384
1385
1386
1387
1388
1389
1390
1391
1392
1393
1394
1395
1396
1397
1398
1399
1400
1401
1402
1403
1404
1405
1406
1407
1408
1409
1410
1411
1412
1413
1414
1415
1416
1417
1418
1419
1420
1421
1422
1423
1424
1425
1426
1427
1428
1429
1430
1431
1432
1433
1434
1435
1436
1437
1438
1439
1440
1441
1442
1443
1444
1445
1446
1447
1448
1449
1450
1451
1452
1453
1454
1455
1456
1457
1458
1459
1460
1461
1462
1463
1464
1465
1466
1467
1468
1469
1470
1471
1472
1473
1474
1475
1476
1477
1478
1479
1480
1481
1482
1483
1484
1485
1486
1487
1488
1489
1490
1491
1492
1493
1494
1495
1496
1497
1498
1499
1500
1501
1502
1503
1504
1505
1506
1507
1508
1509
1510
1511
1512
1513
1514
1515
1516
1517
1518
1519
1520
1521
1522
1523
1524
1525
1526
1527
1528
1529
1530
1531
1532
1533
1534
1535
1536
1537
1538
1539
1540
1541
1542
1543
1544
1545
1546
1547
1548
1549
1550
1551
1552
1553
1554
1555
1556
1557
1558
1559
1560
1561
1562
1563
1564
1565
1566
1567
1568
1569
1570
1571
1572
1573
1574
1575
1576
1577
1578
1579
1580
1581
1582
1583
1584
1585
1586
1587
1588
1589
1590
1591
1592
1593
1594
1595
1596
1597
1598
1599
1600
1601
1602
1603
1604
1605
1606
1607
1608
1609
1610
1611
1612
1613
1614
1615
1616
1617
1618
1619
1620
1621
1622
1623
1624
1625
1626
1627
1628
1629
1630
1631
1632
1633
1634
1635
1636
1637
1638
1639
1640
1641
1642
1643
1644
1645
1646
1647
1648
1649
1650
1651
1652
1653
1654
1655
1656
1657
1658
1659
1660
1661
1662
1663
1664
1665
1666
1667
1668
1669
1670
1671
1672
1673
1674
1675
1676
1677
1678
1679
1680
1681
1682
1683
1684
1685
1686
1687
1688
1689
1690
1691
1692
1693
1694
1695
1696
1697
1698
1699
1700
1701
1702
1703
1704
1705
1706
1707
1708
1709
1710
1711
1712
1713
1714
1715
1716
1717
1718
1719
1720
1721
1722
1723
1724
1725
1726
1727
1728
1729
1730
1731
1732
1733
1734
1735
1736
1737
1738
1739
1740
1741
1742
1743
1744
1745
1746
1747
1748
1749
1750
1751
1752
1753
1754
1755
1756
1757
1758
1759
1760
1761
1762
1763
1764
1765
1766
1767
1768
1769
1770
1771
1772
1773
1774
1775
1776
1777
1778
1779
1780
1781
1782
1783
1784
1785
1786
1787
1788
1789
1790
1791
1792
1793
1794
1795
1796
1797
1798
1799
1800
1801
1802
1803
1804
1805
1806
1807
1808
1809
1810
1811
1812
1813
1814
1815
1816
1817
1818
1819
1820
1821
1822
1823
1824
1825
1826
1827
1828
1829
1830
1831
1832
1833
1834
1835
1836
1837
1838
1839
1840
1841
1842
1843
1844
1845
1846
1847
1848
1849
1850
1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860
1861
1862
1863
1864
1865
1866
1867
1868
1869
1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900
1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025
2026
2027
2028
2029
2030
2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050
2051
2052
2053
2054
2055
2056
2057
2058
2059
2060
2061
2062
2063
2064
2065
2066
2067
2068
2069
2070
2071
2072
2073
2074
2075
2076
2077
2078
2079
2080
2081
2082
2083
2084
2085
2086
2087
2088
2089
2090
2091
2092
2093
2094
2095
2096
2097
2098
2099
2100
2101
2102
2103
2104
2105
2106
2107
2108
2109
2110
2111
2112
2113
2114
2115
2116
2117
2118
2119
2120
2121
2122
2123
2124
2125
2126
2127
2128
2129
2130
2131
2132
2133
2134
2135
2136
2137
2138
2139
2140
2141
2142
2143
2144
2145
2146
2147
2148
2149
2150
2151
2152
2153
2154
2155
2156
2157
2158
2159
2160
2161
2162
2163
2164
2165
2166
2167
2168
2169
2170
2171
2172
2173
2174
2175
2176
2177
2178
2179
2180
2181
2182
2183
2184
2185
2186
2187
2188
2189
2190
2191
2192
2193
2194
2195
2196
2197
2198
2199
2200
2201
2202
2203
2204
2205
2206
2207
2208
2209
2210
2211
2212
2213
2214
2215
2216
2217
2218
2219
2220
2221
2222
2223
2224
2225
2226
2227
2228
2229
2230
2231
2232
2233
2234
2235
2236
2237
2238
2239
2240
2241
2242
2243
2244
2245
2246
2247
2248
2249
2250
2251
2252
2253
2254
2255
2256
2257
2258
2259
2260
2261
2262
2263
2264
2265
2266
2267
2268
2269
2270
2271
2272
2273
2274
2275
2276
2277
2278
2279
2280
2281
2282
2283
2284
2285
2286
2287
2288
2289
2290
2291
2292
2293
2294
2295
2296
2297
2298
2299
2300
2301
2302
2303
2304
2305
2306
2307
2308
2309
2310
2311
2312
2313
2314
2315
2316
2317
2318
2319
2320
2321
2322
2323
2324
2325
2326
2327
2328
2329
2330
2331
2332
2333
2334
2335
2336
2337
2338
2339
2340
2341
2342
2343
2344
2345
2346
2347
2348
2349
2350
2351
2352
2353
2354
2355
2356
2357
2358
2359
2360
2361
2362
2363
2364
2365
2366
2367
2368
2369
2370
2371
2372
2373
2374
2375
2376
2377
2378
2379
2380
2381
2382
2383
2384
2385
2386
2387
2388
2389
2390
2391
2392
2393
2394
2395
2396
2397
2398
2399
2400
2401
2402
2403
2404
2405
2406
2407
2408
2409
2410
2411
2412
2413
2414
2415
2416
2417
2418
2419
2420
2421
2422
2423
2424
2425
2426
2427
2428
2429
2430
2431
2432
2433
2434
2435
2436
2437
2438
2439
2440
2441
2442
2443
2444
2445
2446
2447
2448
2449
2450
2451
2452
2453
2454
2455
2456
2457
2458
2459
2460
2461
2462
2463
2464
2465
2466
2467
2468
2469
2470
2471
2472
2473
2474
2475
2476
2477
2478
2479
2480
2481
2482
2483
2484
2485
2486
2487
2488
2489
2490
2491
2492
2493
2494
2495
2496
2497
2498
2499
2500
2501
2502
2503
2504
2505
2506
2507
2508
2509
2510
2511
2512
2513
2514
2515
2516
2517
2518
2519
2520
2521
2522
2523
2524
2525
2526
2527
2528
2529
2530
2531
2532
2533
2534
2535
2536
2537
2538
2539
2540
2541
2542
2543
2544
2545
2546
2547
2548
2549
2550
2551
2552
2553
2554
2555
2556
2557
2558
2559
2560
2561
2562
2563
2564
2565
2566
2567
2568
2569
2570
2571
2572
2573
2574
2575
2576
2577
2578
2579
2580
2581
2582
2583
2584
2585
2586
2587
2588
2589
2590
2591
2592
2593
2594
2595
2596
2597
2598
2599
2600
2601
2602
2603
2604
2605
2606
2607
2608
2609
2610
2611
2612
2613
2614
2615
2616
2617
2618
2619
2620
2621
2622
2623
2624
2625
2626
2627
2628
2629
2630
2631
2632
2633
2634
2635
2636
2637
2638
2639
2640
2641
2642
2643
2644
2645
2646
2647
2648
2649
2650
2651
2652
2653
2654
2655
2656
2657
2658
2659
2660
2661
2662
2663
2664
2665
2666
2667
2668
2669
2670
2671
2672
2673
2674
2675
2676
2677
2678
2679
2680
2681
2682
2683
2684
2685
2686
2687
2688
2689
2690
2691
2692
2693
2694
2695
2696
2697
2698
2699
2700
2701
2702
2703
2704
2705
2706
2707
2708
2709
2710
2711
2712
2713
2714
2715
2716
2717
2718
2719
2720
2721
2722
2723
2724
2725
2726
2727
2728
2729
2730
2731
2732
2733
2734
2735
2736
2737
2738
2739
2740
2741
2742
2743
2744
2745
2746
2747
2748
2749
2750
2751
2752
2753
2754
2755
2756
2757
2758
2759
2760
2761
2762
2763
2764
2765
2766
2767
2768
2769
2770
2771
2772
2773
2774
2775
2776
2777
2778
2779
2780
2781
2782
2783
2784
2785
2786
2787
2788
2789
2790
2791
2792
2793
2794
2795
2796
2797
2798
2799
2800
2801
2802
2803
2804
2805
2806
2807
2808
2809
2810
2811
2812
2813
2814
2815
2816
2817
2818
2819
2820
2821
2822
2823
2824
2825
2826
2827
2828
2829
2830
2831
2832
2833
2834
2835
2836
2837
2838
2839
2840
2841
2842
2843
2844
2845
2846
2847
2848
2849
2850
2851
2852
2853
2854
2855
2856
2857
2858
2859
2860
2861
2862
2863
2864
2865
2866
2867
2868
2869
2870
2871
2872
2873
2874
2875
2876
2877
2878
2879
2880
2881
2882
2883
2884
2885
2886
2887
2888
2889
2890
2891
2892
2893
2894
2895
2896
2897
2898
2899
2900
2901
2902
2903
2904
2905
2906
2907
2908
2909
2910
2911
2912
2913
2914
2915
2916
2917
2918
2919
2920
2921
2922
2923
2924
2925
292

poate fi imputată celui care a săvârșit-o numai când reprezintă expresia *conștiinței și vinovăției sale*².

Tot din categoria principiilor care se referă la instituția infracțiunii am consemna *caracterul personal al atribuirii infracțiunii*, implicit al *tragerii la răspundere penală* și al *aplicării pedepsei*. Legea noastră penală *exclde răspunderea penală pentru altul, sub orice formă în care s-ar prezenta ea*³.

În *dreptul comparat*, se încearcă de regulă identificarea unui fundament constituțional al acestui principiu, astfel încât el să se impună nu doar judecătorului, ci și legiuitorului, dar soluțiile propuse diferă de la o legislație la alta. Astfel, în *dreptul italian*, principiul analizat cunoaște o consacrare explicită în art.27 alin.1 din Constituție, potrivit căruia „răspunderea penală e personală”, în *doctrina spaniolă* se consideră că acest principiu este *o consecință a principiului culpabilității*, astfel încât fundamentul constituțional al acestuia din urmă⁴ acoperă și caracterul personal al răspunderii penale. În *doctrina franceză* unii autori apreciază că principiul caracterului personal al răspunderii penale se deduce din prevederile art.8 din Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului care este încorporată în blocul de constituționalitate⁵. În articolul 5 al Codului penal al Federației Ruse așa după cum am menționat și mai înainte se incriminează *în mod expres principiul vinovăției penale*, în care se prevede: „Persoana este supusă răspunderii penale numai pentru producerea unor fapte (acțiuni sau inacțiuni) socialmente periculoase și pentru producerea urmărilor și a rezultatelor social periculoase, în raport cu care a fost stabilită vinovăția acestuia”. Astfel că, în legislația rusă la art. 5 al Codului penal precum și în *doctrina rusă*⁶ se menționează că *principiul vinovăției penale* face trimitere la un alt principiu al dreptului penal, *principiul caracterului personal al răspunderii penale*. În așa fel, *principiul vinovăției* presupune nu numai implicarea subiectului din punct de vedere fizic la comiterea infracțiunii ci este în mod obligatoriu necesară și o participare psihică din partea acestuia.

Unii autori⁷ din *doctrina română* sunt de părere că, un fundament constituțional al acestui principiu poate fi găsit în art.23 alin.1 din Constituție care consacră dreptul la libertatea individuală și siguranța persoanei. Așa cum s-a arătat în doctrină, *dreptul la siguranța persoanei* include și securitatea juridică a acesteia în raporturile cu puterea⁸, astfel,

caracterul personal al răspunderii penale fiind una dintre garanțiile acestei securități. Este evident că simpla prevedere în lege a faptelor care atrag răspunderea penală nu este suficientă pentru a asigura securitatea juridică a cetățeanului, atâta timp cât acesta, deși a avut o conduită proprie conformă cu prevederile legii, și-ar putea vedea angajată răspunderea penală în considerarea unor infracțiuni comise de alte persoane.

În doctrină însă s-a mai pus problema conținutului acestui principiu și a întinderii efectelor sale. Astfel, trebuie să avem mai întâi în vedere faptul că acest principiu este susceptibil de două accepțiuni. *În sens strict*, el implică faptul că terții care nu au participat la comiterea infracțiunii nu trebuie să fie afectați, nici direct și nici indirect, de sancțiunea aplicată făptuitorului. *Într-o interpretare flexibilă*, principiul în discuție presupune însă că doar infractorul trebuie să suporte *consecințele directe și imediate* ale comiterii infracțiunii, ceea ce nu exclude existența unor efecte prin ricoșeu în dauna altor persoane. Realitatea a demonstrat că această din urmă accepțiune este singura a cărei respectare poate fi în mod realist impusă, dat fiind că apariția unor consecințe colaterale ține de specificul sancțiunii penale. Persoana umană este o ființă socială, iar măsurile care o afectează au adeseori repercusiuni asupra altor membri ai grupului social. Așa de pildă, o amendă aplicată unui membru al familiei are nu doar efecte morale, ci și consecințe de ordin material asupra celorlalți membri ai familiei. Tot astfel, în situația în care singurul membru al unei familii care realizează venituri este condamnat la o pedeapsă privativă de libertate, este evident că sancțiunea penală atrage importante consecințe în plan financiar pentru ceilalți membri ai familiei.

De aceea, principala consecință a principiului caracterului personal al răspunderii penale este interzicerea aplicării *directe* a unei sancțiuni penale unei persoane în considerarea unei infracțiuni comise de o altă persoană.

În acest context, s-a pus problema compatibilității cu caracterul personal al răspunderii penale a acelor dispoziții legale care prevăd agravarea răspunderii unei persoane în considerarea unei infracțiuni comise în cadrul unei asocieri ilegale sau în cadrul unei încăierări. Spre exemplu, art.366 alin.3 al Codul penal prevede că atunci când în cadrul unei încăierări s-a cauzat vătămarea corporală gravă a unei persoane și nu

se cunoaște care dintre participanți a produs această vătămare se aplică tuturor pedeapsa închisorii de la unu la 5 ani. Este oare admisibilă agravarea răspunderii tuturor participanților la încăierare datorită faptului că unul dintre ei, rămas neidentificat, a comis vătămarea gravă? Curtea constituțională italiană a considerat că o dispoziție similară din Codul penal italian (art.588) nu contravine prevederilor art.27 din Constituție, căci persoana care *participă voluntar la o încăierare* își asumă răspunderea pentru forma agravată, fiind previzibilă comiterea în această împrejurare a unei infracțiuni contra integrității corporale a unui participant.

Pe de altă parte principiul caracterului personal nu se limitează însă numai la interzicerea angajării răspunderii penale pentru fapta altuia, ci vizează în mod implicit și executarea sancțiunilor. Astfel, o persoană nu poate fi obligată la executarea unei sancțiuni penale aplicate altuia, indiferent de natura relațiilor care leagă respectivele persoane. Spre exemplu, părinții nu pot fi obligați sub nici o formă la executarea sancțiunilor penale pecuniare aplicate copiilor lor minori, chiar dacă aceștia nu realizează venituri⁹.

De asemenea, în dreptul penal nu-și găsește aplicabilitate instituția răspunderii solidare din dreptul civil. Prin urmare, chiar dacă mai mulți infractori au săvârșit împreună o infracțiune ei nu vor putea fi obligați în solidar la plata amenzii și nici la plata sumei de bani reprezentând echivalentul unor bunuri aflate în legătură cu comiterea infracțiunii și care trebuie confiscate. Într-o astfel de ipoteză, pentru fiecare infractor se va aplica o amendă distinctă și în privința fiecăruia se va dispune în mod distinct confiscarea părții din bunuri de care a beneficiat sau pe care le-a folosit la comiterea infracțiunii. Deși criticată de doctrină, solidaritatea pentru plata amenzii subzistă în unele sisteme de drept pentru anumite situații. Spre exemplu, în *dreptul francez*, atunci când infracțiunea a fost comisă în participație instanța poate dispune obligarea unui participant la plata amenzii aplicate celorlalți atunci când aceștia sunt insolvabili iar el cunoaște această insolvabilitate¹⁰.

Dacă principiul *caracterului personal al răspunderii penale* exclude pronunțarea oricărei sancțiuni penale împotriva moștenitorilor persoanei care a comis infracțiunea¹¹, lucrurile sunt mai puțin clare în ceea ce privește posibilitatea punerii în executare a unei pedepse

pronunțate împotriva infractorului care a decedat după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare. În cazul pedepselor privative sau restrictive de libertate este exclusă punerea în executare împotriva moștenitorilor infractorului. Iar în cazul pedepsei amenzii, art. 133-1 C. pen. francez prevede că aceasta se va executa și de către moștenitorii persoanei condamnate, dacă ea a decedat înainte de plata amenzii. Această dispoziție face însă obiectul criticilor majorității doctrinare care apreciază că, în pofida tradiției existente în dreptul francez în acest sens, soluția menținută și de noul cod penal contravine principiului caracterului personal¹², ea fiind în măsură să angajeze chiar răspunderea patrimonială proprie a moștenitorilor atunci când cuantumul amenzii depășește activul patrimonial și acceptarea moștenirii nu s-a făcut sub beneficiu de inventar. Marea majoritate a legislațiilor contemporane au renunțat însă la această excepție și consideră că moartea inculpatului stinge executarea pedepsei indiferent de natura ei, așa încât nu este posibilă obligarea moștenitorilor la plata amenzii aplicate defunctului (art. 86 C. pen. belgian, art.130 C. pen. spaniol, art.171 C. pen. italian etc.)¹³. Aceasta din urmă este singura soluție compatibilă cu principiul caracterului personal al răspunderii penale, consacrată într-un mod expres și de fostul Cod penal al României *Carol al II-lea* din 1937 (art.163). Principiul caracterului personal trebuie aplicat cu aceeași rigoare indiferent care ar fi natura pedepsei aplicate, așa încât nu se poate găsi o justificare rezonabilă pentru diferențierea de tratament între pedepsele pecuniare și celelalte pedepse. De asemenea, o amendă penală nu se transformă în etapa executării ei, într-o sancțiune civilă, și prin urmare nu poate fi guvernată de regulile din dreptul civil nici în această etapă.

O altă problemă s-a pus în doctrină și în practică în legătură cu posibilitatea executării măsurii de siguranță a confiscării speciale în cazul în care persoana care a comis infracțiunea a decedat, iar bunul a intrat în masa succesorală. Spre deosebire de pedeapsa amenzii, măsura de siguranță a confiscării speciale operează *in rem*, urmărind bunul, chiar dacă acesta trece în patrimoniul altei persoane. De aceea, în majoritatea sistemelor penale europene se admite confiscarea bunului chiar după decesul infractorului¹⁴. În același sens s-a pronunțat în mod corespunzător atât doctrina cât și jurisprudența¹⁵. Un caz aparte îl reprezintă dispunerea confiscării prin echivalent în situația în care bunul nu se mai găsește în

natură, iar condamnatul a decedat. În doctrină¹⁶ s-a propus ca în acest caz moștenitorii să fie obligați la plata echivalentului bunului doar în limita activului succesoral, indiferent de modalitatea de acceptare a succesiunii. Chiar procedându-se în acest mod, confiscarea prin echivalent de la moștenitori este greu de conciliat cu principiul caracterului personal al răspunderii penale atâta timp cât nu se poate stabili că echivalentul bunului se află în masa succesorală¹⁷.

În fine, un ultim aspect legat de caracterul personal al răspunderii penale îl reprezintă compatibilitatea acesteia cu răspunderea penală a persoanei juridice¹⁸.

Astfel, potrivit unei opinii, a consacra răspunderea penală a unei persoane juridice înseamnă, în realitate, a angaja răspunderea penală a tuturor indivizilor care o compun, a sancționa *fără distincție vinovații și nevinovații*, conducând la admiterea răspunderii penale pentru altul, ceea ce nu poate fi acceptat. Chiar dacă decizia a fost luată de majoritatea membrilor, este considerată injustă sancționarea celor care nu au aprobat-o, pentru simplul motiv că sunt membri ai aceleiași persoane juridice. Condamnarea pronunțată împotriva grupului în ansamblu are ca efect atragerea asupra persoanei juridice și a membrilor nevinovați a blamului și consecințelor păgubitoare ale unei condamnări penale nemeritate, căci pentru un acționar, amenda aplicată societății echivalează cu diminuarea veniturilor sale.

De aceea, se apreciază că acțiunea penală nu poate fi îndreptată decât împotriva autorilor și complicilor prezumați ai infracțiunii și numai cei a căror vinovăție a determinat comiterea infracțiunii pot fi declarați responsabili și condamnați¹⁹. A spune că este sancționată o persoană juridică înseamnă, în opinia unor autori, a recunoaște că se recurge la o sancționare colectivă și că sunt pedepsiți și membrii inocenți doar pentru a asigura certitudinea sancționării celor vinovați. Entitățile colective trebuie să intre în sfera dreptului penal doar atunci când indivizii care le compun constituie o asociație criminală, caz în care apartenența la această grupare constituie infracțiune pentru fiecare în parte. Atunci însă când nu toți membrii sunt implicați în activitățile infracționale ale grupării, sancționarea lor prin intermediul pedepsei aplicate persoanei juridice nu poate constitui decât o sursă de injustiție.

S-a susținut însă și sa argumentat opinia că răspunderea penală a

persoanelor juridice nu intră în conflict cu caracterul personal al răspunderii²⁰. Însă aceste aspecte credem că depășesc cadrul studiului propus de către noi, așa încât înțelegem să ne rezumăm doar la prezentarea contradictorialității opiniilor anterior menționate.

Referințe bibliografice:

¹ M. Basarab, Drept penal, parte generală, Ed. Fundației “Chemarea”, Iași 1995, (1), p. 8.

² M. Zolyneak, Drept penal, partea generală, vol. II, Editura Fundației “Chemarea”, Iași 1994, (1), p.230.

³ George Antoniu, Emilia Dobrescu, Tiberiu Dianu, Gheorghe Stroe, Tudor Avrigeanu, Reforma legislației penale, Ed. „Academiei”, București, 2002., p. 44-47.

⁴ Cu toate că nici principiul culpabilității nu este consacrat explicit în Constituția spaniolă, se consideră că acesta își găsește fundamentul în art. 9 și 10 care garantează siguranța persoanei și respectiv dreptul la libera dezvoltare a personalității și la demnitatea persoanei umane.

⁵ F. Streteanu, Drept penal parte generală, Ed. „ROSETTI”, București 2003, p. 74.

⁶ С.В. Бородин, О.Л. Дубовик, С.Г. Келина, Г.Л. Кригер, В.Н. Кудрявцев, С.В. Кудрявцев, В.В. Лунев, А.В. Наумов, А. С. Никифоров, С.В. Полубинская А. М. Яковлев: «Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации» / Отв. ред. А. В. Наумов. — 2-е изд., перераб. и доп., Изд. «Юристъ», Москва 2000, 864 с. Во 2-м издании Комментария к Уголовному кодексу Российской Федерации, введенному в действие с 1 января 1997 г., учтены изменения и дополнения, внесенные в Кодекс федеральными законами от 27 мая 1998 г., 25 июня 1998 г., 9 февраля 1999 г., 15 марта 1999 г. и от 18 марта 1999 г. Также учтена формирующая практика по применению нового УК, в том числе опубликованная судебная практика. Комментарий подготовлен коллективом известных юристов — сотрудников Института государства и права Российской академии наук.

⁷ A se vedea I. Deleanu, Instituții și proceduri constituționale, Ed. „Servo Sat”, Arad 2001, p. 243; F. Streteanu, op. cit., (1), p. 76.

⁸ Cu toate că nici principiul culpabilității nu este consacrat explicit în Constituția spaniolă, se consideră că acesta își găsește fundamentul în art.9 și 10 care garantează siguranța persoanei și respectiv dreptul la libera dezvoltare a personalității și la demnitatea persoanei umane. A se vedea F. Streteanu, op. cit., (1), p. 76.

⁹ În același sens a se vedea M. Basarab, Drept penal parte generală, Ed., „Lumina Lex”., Vol. I, București 1997, (1), p. 13; Într-o opinie rămasă izolată s-a considerat că acest lucru ar fi posibil. A se vedea Gh. Chiru, Incidența Legii

nr.104/1992 asupra sancționării infracțiunilor săvârșite de minori, în Dreptul, nr. 5-6/1993, p.114.

¹⁰ A se vedea Jean Pradel Droit penal criminel, Tome I, 11-e Ed. "Cujas", Paris, 1984, p. 830.

¹¹ În dreptul nostru nici nu s-ar putea pune această problemă, dat fiind că art. 10 lit.g C.pr.pen. prevede că acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare sau exercitată atunci când a intervenit decesul făptuitorului.

¹² F. Desportès et F. Le Gunèhec, Le Nouveau Droit Penal, Tomè I, Droit penal general, Ed. "Economica", Paris, 1998, p. 754.

¹³ Francesco Antolisei, Manuale de diritto penale parte generale, Milano 1994, p.763.

¹⁴ G. Fiandaca, Enzo Musco, Diritto penale, parte generale, Zanischelli editore, Bologna 1999, p. 778; F. Desportes, F. Gunehc., op. cit., p. 754.

¹⁵G. Anoniu, C. Bulai (Coord.), Pactica judiciară penală, Ed. Academiei, București, 1990, vol.II, p. 168; M. Basarab, op. cit., vol. I, p. 313.

¹⁶ V. Pașca, Măsurile de siguranță, Ed. „Lumina Lex”, București 1998, p. 261.

¹⁷ Spre exemplu, ar fi posibil ca infractorul să fi pierdut bunul sau să îl fi încredințat unei persoane neidentificate de către moștenitori, caz în care aceștia s-ar vedea obligați să plătească din moștenirea care le revine contravaloarea bunului deși acesta nu a intrat în masa succesorală.

¹⁸ A se vedea pe larg asupra acestei problematici, F. Streteanu, R. Chiriță, Răspunderea penală a persoanei juridice, Ed. „Rosetti”, București 2002, (1), p. 59-64.

¹⁹A. Huss, Sanctions penales et personnes morales, în Revue de droit penal et de criminologie, 1975-1976, p. 674.

²⁰ A se vedea F. Streteanu, R. Chiriță, Răspunderea penală a persoanelor juridice în dreptul belgian, în Revista de Drept Penal, nr. 1/2000, (2), p. 112-113.